

"Tur på gamle tomter"

Hellarmo

av Kjell Lund Olsen

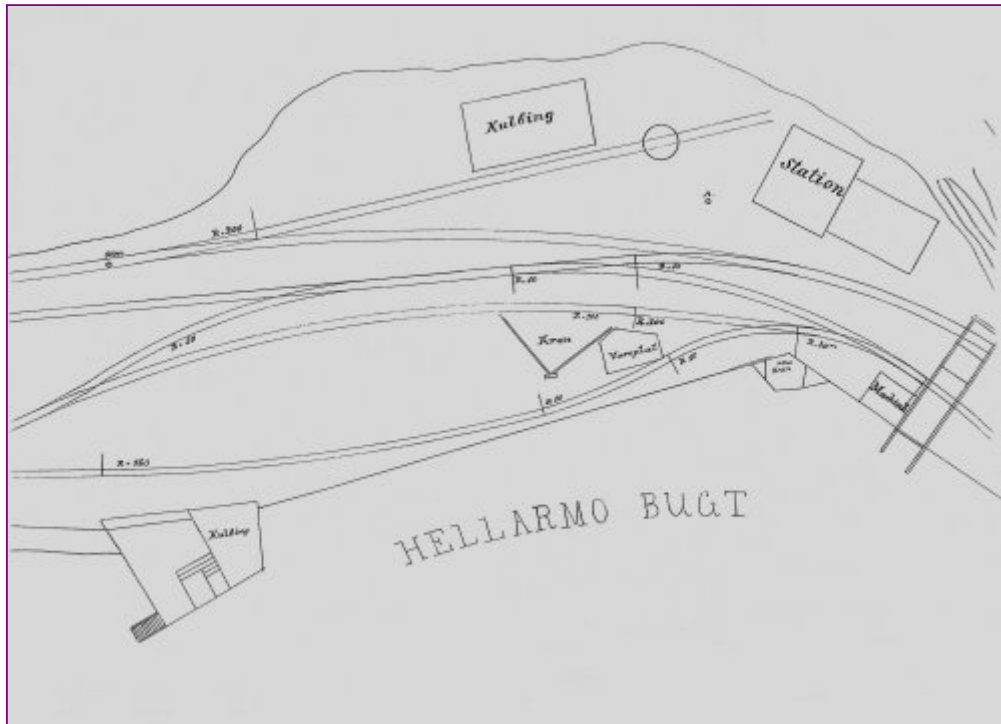

Hellarmo stasjons- og kaiområde.

Hellarmo

Helt avgjørende for bergverksdriften i Sulitjelma var å etablere en transportlinje mellom gruvesamfunnet og sjøen. Store mengder svovelkis og kobber skulle transporteres ned til fjorden, for å sendes videre ut i den store verden. Nesten like viktig var alt som måtte fraktes den andre veien, opp til Sulitjelma. Folk og utstyr, maskiner og byggematerialer, sprengstoff, matvarer og alt annet om skulle til for å kunne drive bergverksdrift. Sulitelma AB ble stiftet 1891 og samme år startet man anlegget av en jernbane mellom Sjønstå og Fossen. Allerede i september 1892 kunne første tog kjøre den 10,5 km lange strekningen.

I oktober 1892 vedtok gruveselskapets styre å forlenge jernbanen med to kilometer, fra Fossen til Hellarmo. Arbeidet startet umiddelbart og fra august 1893 ble Hellarmo endestasjon for jernbanen. Her ble gruveproduktene svovelkis og kobber omlastet fra båt til jernbane. Utstyr, materialer, folk og matvarer ble lastet over fra jernbane og til båtene som fraktet dette videre oppover Langvatnet, til Furulund, Sandnes og Fagerli.

Sulitelma ABs oversiktskart over jernban- og kaiområdet på Hellarmo
(klikk for større kart)

På Hellarmo bodde arbeiderne som jobbet med lasting og lossing på kaia. Her bodde også stasjonsmesteren med familie, og en del av jernbanepersonalet. Ved folketellingen i 1900 bodde det tilsammen 27 personer på Hellarmo. Det var tre bolighus her med fire familier og i alt seks barn, samt en del lauskarer. Hellarmo hadde egen skole i 1913, på folkemunne kalt "universitetet". Våren 1891 ble telefonlinje åpnet mellom Sulitjelma og Finneid, og fra starten av var Hellarmo tilknyttet dette telefonnettet. Vei mellom Fossen og Hellarmo ble bygd høsten 1891.

Sølfest Eriksen Hagen var stasjonsmester på Hellarmo i årene 1894 -1908. Han ble etterfulgt av Johan Ottestad.

I 1913 startet arbeidet med å forlenge jernbanen fra Hellarmo via Sandnes til indusriområdet i Fagerli. Gruveselskapet kjøpte to gamle jernbanebruer fra Minnesund, ved sørenden av Mjøsa. Bruene ble fraktet til Hellarmo og plassert over Langvasselva i den nye jernbaneforlengingen. Strekningen til Fagerli kunne trafikkeres fra 1915, og dermed var Hellarmos 22 år lange glanstid over. Stasjonsmesterboligen ble flyttet til Furulund og Johan Ottestad fulgte med som stasjonsmester på den nybygde stasjonen der. Denne stilling hadde han helt til 1929.

Den ene jernbanebrua har kommet på plass og sperrer innløpet til kaianlegget på Hellarmo. Båtene på Langvatnet må legge til ovenfor brua.

Hellarmo Arbeidsmandsforening ble stiftet i 1907 og hadde tilsammen 38 medlemmer det første året. I 1912 nådde foreningen sitt til da laveste nivå med bare 20 medlemmer. Året etter, 1913, skulle bli foreningens toppår med hele 152 medlemmer. Dette skyldtes oppstarten med å videreføre jernbanen til Fagerli. Fra 1916 og de neste årene var foreningen tilbake til noen og tyve medlemmer. Foreningen ble oppløst 5. april 1922.

Planteskolen på Sjonstå ble i 1960 flyttet til Hellarmo. I 1972 gikk Sulitjelmabanen over i historien, og jernbanetraséen ble omgjort til Riksvei 830. De gamle jernbanebruene hadde gjort jobben og ble sprengt bort av forsvaret i 1975.

Osbak

Som den siste av rydningsplassene ved Langvannet, ble Osbak utvist i 1851 til brødrene John og Nils Olofson Nåtti, begge født i Jokkmokk. Brødrene drev hver sin rydningsplass på Osbak. Det blir fortalt at John bygde seg hus og fjøs etter at han kom hit, mens Nils og hans dyr hadde opphold i gammer.

John døde i 1857. Enken Margrethe Andersdatter ble gift med Tomas Olsen, som hadde fått bevilling på gårdparten etter John.

I 1865 hadde de to rydningsbrukene på Osbak til sammen en hest, 17 sauer og 10 geiter og det ble sådd 1 ¼ tønne bygg og 1 ½ tønne poteter. Tomas Olsen døde i 1885 under rypejakt. Han ble funnet nedenfor en bergskrent på fjellet sør for Sjonstådalen. Tomasvarden, som er satt opp på ulykkesstedet, kan ses fra Fjellveien ovenfor Bjørnmyr. Det var ikke bare småvilt Tomas la ned. I 1865 fikk han skuddpremie for 4 bjørner og i 1867 fikk han skuddpremie for 3 bjørn.

I 1957 brant våningshuset på Osbak ned til grunnen. Stedet var da fraflyttet. Det ble ikke gjenreist noe nytt hus etter brannen. De andre husene på bruket som tidens tann ikke hadde fortært, ble revet. Da vegen til Sulitjelma ble bygget i 1972 ble matjorda på rydningsbruket for det meste

kjørt til Sulitjelma og brukt til jordforbedring på de få grønne flekkene som var der.

Bilder

Inger Nilsen (foran til venstre) utenfor huset sitt på Hellarmo. Hun ble kalt Hellarmo-Eger, var født i 1867 og døde 1943. I midten, foran sitter Jenny Benjaminsen.

I bakgrunnen sees bruene fra Minnesund, som er fraktet til Hellarmo og montert over elva i forbindelse med forlengelsen av jernbanen til Fagerli 1913-1915.

© Sulitjelma historielag